

Список використаних джерел

1. Досудове розслідування в умовах воєнного стану: які зміни внесено в КПК? URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/213263_dosudove-rozsliduvannya-v-umovakh-vonnogo-stanu-yak-zmni-vneseno-v-kpk.
2. Досудове розслідування кримінальних проступків: монографія / В.Г. Дрозд, Л. В. Гаврилук, М.Ю. Романов та ін. Київ : 7БЦ, 2023. 568 с.
3. Звіт Офісу Генерального прокурора «Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування». URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>
4. Кримінальний процес : підруч. С.В. Банах, Н.З. Рогатинська, А. М. Сарахман. – Тернопіль : Екон. Думка ТНЕУ, 2016. 264 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс від 13.04.2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

Бондаренко Анна Григорівна,

курсант навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Мельник Оксана Вікторівна,

доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Кримінальне провадження щодо неповнолітніх є диференційованою формою кримінального процесу в Україні. Провадження щодо неповнолітніх має свої особливості розслідування, які безпосередньо пов'язані із суб'єктом кримінального правопорушення, тобто неповнолітньою особою. Тому при розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітньою особою, необхідно встановити та врахувати ряд певних обставин та умов.

Відповідно до статті 485 Кримінального процесуального кодексу України [1] такими обставинами є: повні і всебічні відомості про особу неповнолітнього: його вік (число, місяць, рік народження), стан здоров'я та рівень розвитку, інші соціально-психологічні риси особи.

За наявності даних про розумову відсталість неповнолітнього, не пов'язану з психічною хворобою, повинно бути також з'ясовано, чи міг він повністю усвідомлювати значення своїх дій і в якій мірі міг керувати ними (мається на увазі чи була особа осудною під час вчинення правопорушення). А також важливою обставиною для розслідування є ставлення неповнолітнього до вчиненого ним діяння (дії чи бездіяльності).

На підставі вищезазначеного та аналізуючи слідчу та судову практику, можна зазначити, що всі ці обставини мають істотне значення для розслідування, кожна з них має індивідуальний вплив на хід та результати розслідування.

До прикладу, якщо на стадії досудового розслідування буде з'ясовано, що неповнолітня особа має розумову відсталість і, як наслідок, постане питання про осудність особи, якщо буде встановлено, що особа є неосудною це безпосередньо впливатиме на подальший розгляд суддею та на його рішення, зазвичай в таких випадках надалі застосовуються примусові заходи медичного або виховного характеру. Аналізуючи вищевикладене встановлено, що обставини пов'язані з психологічним розвитком особи безпосередньо впливають на міру покарання.

Дослідивши всі обставини, які необхідно встановлювати під час розслідування злочинів вчинених неповнолітніми особами варто виділити таку обставину як стосунки неповнолітнього зі своїми батьками. Врахування цієї обставини відіграє дуже важливе значення саме через те, що батьки – це найближчі люди для дитини, і внаслідок цього вони спричиняють значний вплив на психологічний та фізичний розвиток неповнолітньої особи.

Дослідивши більш детально питання впливу батьків на психіку та розвиток дитини, було встановлено, що ставлення батьків до дитини та загалом їх поведінка та манера спілкування в суспільстві в майбутньому відображаються на поведінці їхньої дитини. Адже діти мають особливий стан психологічного розвитку, тому можна сказати, що вони як губка все в себе вбирають, а також вплив батьків є надважливим тому що, окрім того, що вони є найближчими та найріднішими людьми вони володіють авторитетом в очах дитини. У зв'язку з цим, діти часто повторюють за своїми батьками, іноді і можуть вчинять правопорушення вчинивши так як це зробили батьки або хтось один із батьків, а здійснюють вони такі дії в силу свого рівня розвитку, а саме здатність самостійно оцінювати певні діяння.

Досліджуючи розвиток психологічного розвитку людини можемо зробити висновок, що у дорослої людини повністю сформована психіка, а також набутий певний рівень розумового розвитку. Тому в силу цього доросла людина має повноцінну здатність самостійно та критично оцінювати конкретні ситуації та дії. А ось якщо говорити про такого суб'єкта як дитина, то на підставі вищевикладеного встановлено, що в силу свого віку, рівня психологічного та розумового розвитку, діти не мають здатності самостійно встановити значення певної дії або ситуації. Візьмемо до прикладу крадіжку, в голові дитини це може виглядати так: мама просто взяла з полиці хліб тому що він їй був потрібен, а ось доросла людина вже матиме розуміння, що якщо вона не сплатила певну суму коштів за цей хліб, то особою було вчинено крадіжку(таємне викрадення чужого майна).

Наступною обставиною яку бажано завжди встановлювати та детально досліджувати є така обставина як наявність дорослих підбурювачів та інших співучасників кримінального правопорушення. Досліджуючи судову практику було з'ясовано, що кількість злочинів вчинених неповнолітніми за участю співучасників та дорослих підбурювачів значно перевищує кількість злочинів вчинених неповнолітнім самостійно. Внаслідок аналізу таких даних було досліджено, що дорослі використовують дітей для реалізації своїх цілей які є суспільно-небезпечними. Вони подають інформацію дітям у такому вигляді ніби ця дія є корисною, правильною та цілком безпечною, а насправді все з точністю навпаки, а також вони обіцяють за виконання цих дій певні заохочування притаманні конкретно для дітей, такі як цукерки, іграшки та інші цікаві предмети для дітей.

Водночас особливу увагу слід звернути на досвід інших країн в цій сфері зас тосування. Так, у законодавстві іноземних країн застосовують термін «делінквент» (delinquent), що має широке значення. У деяких випадках цим терміном охоплюють не тільки правопорушників, а й осіб, які вчиняють правопорушення. Водночас його застосовують до осіб, які не вчинили правопорушення, однак у такому випадку делінквентною особою є особа, яка перебуває в «небезпечному» стані. До неї може бути застосовано різні види кримінального покарання, водночас поведінка такої особи дає змогу використовувати проти неї альтернативу – наприклад, направлення в закриті виховні заклади. Система виховних і виправних заходів ґрунтується саме на визнанні особи «делінквентом».

Поняття так званого небезпечного (або, як його називають, «передделіктного») стану слід визначати як стан, у якому підліток за наявності несприятливих обставин імовірніше вчинить правопорушення, ніж підліток, який не перебуває в такому стані. Нез'ясованими є умови, які спричиняють такий стан. Очевидно, що має йтися про вплив соціально-економічних факторів, поглядів, уявлень і звичок, що формують світогляд дитини. Несприятливий вплив зазначених факторів призводить до розвитку антисоціальної поведінки в підлітка, вчинення проступку, а згодом – злочину [2, с. 55].

Саме так оцінюють «передделіктний» стан дослідники, розробляючи заходи попередження правопорушень неповнолітніх, оскільки краще попередити правопорушення, ніж боротися з наслідками неправомірної поведінки.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. С.: ВВП Нотіс, 2024. 420 с.
2. Камінська О. Л. Дізнання щодо неповнолітніх у кримінальному провадженні : дис. ... д-ра філос. : 081. Київ, 2022. 247 с.